

Jasna Gržinić
Pula

"NE, NIKADA SE NIS LEMENTALA,
NI SE NISAN IMELA NA ČA LEMENTAT!"

Franjo Matetić: *Nona Tonka*, Adamić, Rijeka, 2010., ur. Milovan Matetić

Na književnoj sceni, osobito onoj čakavskoj, tihim se koracima, na samu Antonjicu, pojavio novi, drugi roman najstarijega Zvonećana - Franje Matetića (1921.), a pod naslovom *Nona Tonka*. Nakon dvaju izdanja romana *Zvoneća svojni* (1999., 2001.), koji je postao književnim fenomenom na jedinstvenom prostoru sela Zvoneće, istočne Kastavštine, ali dakako i puno šire, Matetić u svom novom romanu razvija svoju već prepoznatljivu pripovjedačku snagu koja nas odvodi u vrijeme između sredine 19. i 20. stoljeća kao i u prostor zvonejskoga komuna, obilježenoga specifičnim krajobrazom, kulturom života, višestrukim starinačkim faktima i nadasve osobujnoga duha življenja. Sve su to elementi koji su već prisutni i u prvome romanu, o čemu svjedoči i struktura novoga romana, koju čine manja poglavlja (116). U kronološkome narativnom slijedu heterodijegetski kazivač donosi pred nas svijet prošlosti koji svojom stvarnošću neobično snažno odjekuje u hektičnome sada - u kojemu pak vlada apsolutni zakon razdijeljenosti (diabolos).

Ali u tome očaravajućem svijetu jedinstva čovjeka s čovjekom, čovjeka i blaga, čovjeka i prirode, sada se u prvome planu pojavljuje mlada sedamnaestogodišnja djevojčica Tonka (Andrinova), autorova nona *materna*, a početak romana označen je njezinim rođenjem o Božiću 1864. *leta*. Sraz života, ljudskih pogrješaka, povijesnih usuda, egzistencijalnih ugroza, emocionalnih rana - jednom riječju sraz svijeta i osobnoga integriteta jedne žene, predstavlja jezgru ovoga iznimnoga djela. Tonka je, kao i mi svi, bačena u ovaj svijet, ali je njezin svijet obilježen tuđim izborima (očevim, obiteljskim, povijesnim, biološkim...). Narativni tijek romana zasniva se na Tonkinu životu koji jest u svojoj dubini i biti život Zvoneće. Život je to u kojemu se začinja i novi krug sraza: novoga i staroga. Tonka kao čuvarica vlastitoga sebstva, obiteljskoga zajedništva, kulture života, Tonka koja ječi nad razbijenim ognjištem i koja i pljuskom pljuskanjem vlastite 71-godišnje kćeri - želi sačuvati onaj svijet za koji je vjerovala da je jedini moguć i jedini po mjeri čovjekovoj. Je li bila u pravu? Po zvonejski bi se reklo: *treda da ši*.

Napisan na izvornome idiomu Zvoneće, i ovaj Matetićeve roman predstavlja pravo blago u višestrukome smislu riječi kojime je darovan svaki njegov čitatelj, osobito onaj koji traga za smislom, ljepotom, ljubavi – životom.